

Rīgas 5. internātpamatskolas – attīstības centra

Metodiskie ieteikumi pedagogiem, kuri uzsāk darbu ar izglītojamajiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi

Ievads

Pedagoga uzdevums ir izglītēt izglītojamos (turpmāk – skolēni), līdz ar to pedagogs ir atbildīgs par to, ka katra skolēna sasniegumi mācību un audzināšanas procesā ir konkrētajam skolēnam maksimālie, ko viņš ir spējīgs apgūt konkrētajā brīdī. Svarīgi, lai skolēns spētu efektīvi pielietot praksē un izmantot turpmākajā dzīvē skolā apgūtas prasmes un iemaņas.

Skolotājs:

- rīkojas godīgi un profesionāli, demonstrējot augstas morālās un ētikas normas,
- demonstrē katra skolēna individuālo vajadzību izpratni;
- atceras, ka tieši skolēns ir prioritāte un izglītošanas procesa kodols.

Mūsdienu skolotājam ir jābūt spēcīgām sava priekšmeta zināšanām un spējai saprast un pieņemt skolēnus tādus kādi viņi ir. Tādēļ skolotājam nepārtraukti ir jāanalizē savu profesionālo darbu, izmantojot kritisko pieeju, apzinoties savas stipras un vājas puses, kā arī vienmēr jābūt gatavam profesionāli pilnveidoties.

1. Mācību un audzināšanas darba plānošana. Ar ko sākt?

Jūs vistīcāmāk uzdosiet sev šo jautājumu, neatkarīgi no tā, cik liela ir jūsu profesionāla pieredze speciālajā vai iekļaujošajā izglītībā, cik ilgi jūs strādājat šajā darbā, skolā, klasē. Jebkurā gadījumā tieši jūs esat tā persona, kurai katru mācību dienu ir jāvada izglītošanas procesu. Tad ar ko sāksiet? Sāciet ar sevi...

Jūs esat profesionālis, jums ir liela darba pieredze un tajā pašā laikā liekas aktuāls jautājums „Ko Es mācīšu?”. Šajā brīdī runa nav par jums, bet gan par skolēnu - „Ko skolēns ir gatavs iemācīties?” un “Vai viņš vispār ir gatavs mācīties?”. Tādēļ, lai būtu vieglāk plānot darbu, strādāt ar klasi/individuālo skolēnu, jums nepieciešama informācija par:

- skolēna veselības stāvokli, tā ietekmi uz attīstību (redze, dzirde, runas, kustību traucējumi, citas veselības stāvokļa problēmas un apgrūtinājumi, miega traucējumi utt.) un mācību procesa iegūšanu;
- skolēna saskarsmes un komunikācijas veidiem - kā skolēns komunicē ar pieaugušajiem, vienaudžiem, kādas ir komunikācijas problēmas un traucējumi, piemēram, kas var izraisīt agresiju, kāpēc bieži raud utt.);

- skolēna sociālo vidi - ģimene, cik attīstītas ir sociālās un pašapkalpošanās iemaņas, kādi ir skolēna sadzīves apstākļi, vai vecāki/aizbildņi atbalsta skolēnu mācībās, sadarbojas ar skolu, kāda ir skolēna pozitīvā pieredze, kas var palīdzēt skolas darbam, vai otrādi – kas var traucēt, piemēram, klaiņošana utt.;
- mācību priekšmetu sasniegumiem un zināšanu apguves līmeni pirms skolēns atnācis mācīties pie Jums - šī informācija nepieciešama pēc iespējas detalizētāka.

Protams, ne visa šī informācija būs viegli pieejama. Informācijas iegūšana un pētīšana ir ilgs process, reizēm nogurdinošs, bet tā ir ļoti nepieciešama veiksmīgai mācību un audzināšanas darba plānošanai.

Kur meklēt informāciju?

- Skolas dokumentācijas izpēte
- Pārrunas ar kolēģiem, kuriem ir pieredze darbā ar konkrēto skolēnu
- Speciālistu atzinumi un raksturojumi
- Pārrunas ar vecākiem
- Atsevišķos gadījumos pārrunas ar skolēna draugiem un citiem tuviem cilvēkiem

Jārēķinās, ka lielākā daļa informācijas būs zināmā mērā subjektīva, bet jums tomēr būs priekšstats par skolēnu. No mirkļa, kad jūs sāksiet kontaktēties ar skolēnu, jūs savā ziņā kļūsiat par pētnieku, jo jūs nepārtraukti vērosiet skolēnu, analizēsiet viņa darbību, salīdzināsiet savus ievērojumus ar iepriekš iegūto informāciju. Jūs vērosiet apzināti, dažādās situācijās un īstenosiet dažādus praktiskus vingrinājumus, lai saprastu kā labāk organizēt mācību procesu.

Kad jums veidosies maksimāli objektīva izpratne par skolēnu, kuras pamatā ir reāli fakti, tad jums jau būs daudz reālāka un konkrētāka atbilde uz jautājumu „Ko skolēns ir gatavs iemācīties?“, kā arī kļūs daudz skaidrāks jautājums „Ko un kā es mācīšu?“, un jūs ļoti reālistiski un efektīvi varēsiet saplānot turpmāko mācību un audzināšanas darbu.

2. Mācību un audzināšanas procesa īstenošana

Lai veiksmīgi īstenotu mācību un audzināšanas procesu ikdienā, skolotājam nepietiks tikai ar darba saplānošanu un izmantojot savas profesionālās zināšanas, tā īstenošanu praksē.

Skolotājam jāatceras, ka galvenais mērķis mācību procesā ir skolēns un viņa konkrētās vajadzības konkrētajā laikā.

Mācību process jāpielāgo atbilstoši katra skolēna spējām, vajadzībām, attīstības līmenim un veselības stāvoklim:

- metodiski – mācību materiāli, mācību metodes, mācību sasniegumu vērtēšana, individuālie izglītības programmas apguves plāni;
- organizatoriski – individuālā un individualizētā darba vide, kopējais skolēnu skaits klasē, laiks individuālajam un frontālajam darbam, atbalsts, atbalsta personāls;
- saturiski – pielāgots, vieglā valodā, viegli uztverams (redze, dzirde, tauste, oža, garša).

Svarīgi atcerēties, ka skolēnu nevar un nedrīkst pielāgot noteiktai izglītības programmai vai individuālajam izglītības programmas apguves plānam. Skolēnu nevar piespiest uztvert vai apgūt to, ko skolotājs kā profesionālis grib viņam iemācīt.

Skolotāja profesionālais un arī morālais pienākums ir ar pastāvīgu vērošanu, pētīšanu, eksperimentēšanu, analizēšanu izprast skolēna individuālās vajadzības un ļoti precīzi plānot, atrast un piedāvāt skolēnam uzdevumu vai darbu, kas:

- skolēnam optimāli ir pa spēkam, tas nav ne pārāk viegls, ne pārāk grūts;
- skolēnam liek sasniegt gaidāmo rezultātu un priecāties par to, tā ceļot viņa motivāciju darboties turpmāk;
- ir interesants un lietderīgs, no tā ir ko iemācīties;
- ir atbilstošs mērķim, ko skolotājs izvirzījis mācību materiāla apgūšanai;
- ir precīzs un konkrēts;
- ir saistīts ar skolēna interesēm - šeit runa ir par interesēm, nevis par atkarībām vai bezmērķīgu, monotonu darbību! Tas nenozīmē, ka, ja skolēnam patīk zīmēt, tad viņam jādod zīmuli un papīru, lai zīmē, cik vien ilgi un daudz grib. Skolēna intereses nepieciešams iekļaut strukturētā ikdienas darbā. Piemēram, ja matemātikā skolēns grib saskaitīt zivtiņas nevis ābolus, tad dodiet viņam šo iespēju;
- ir atbilstošs mācību stundas tēmai un mērķim.

Skolotājam jābūt pārliecinātam, ka skolēns saprot, kas no viņa tiek prasīts.

Tādēļ mācību procesā svarīgi, lai uzdevumu grūtības pakāpe būtu atbilstoša skolēna spējām un zināšanām, konkrēti mācību mērķi, īsas un skaidras instrukcijas, daudz praktisku paraugdemonstrējumu, palīdzība un atbalsts socializācijā, patstāvības iemaņu attīstība.

Mācību process būs veiksmīgs, ja skolotājs pastāvīgi vēros skolēnu un analizēs skolēna darba rezultātus.

Ko skolēna darba procesa vērošana sniedz?

- Tā sniedz jums priekšstatu, kā skolēns pašlaik jūtas, kādas ir viņa emocijas
- Vērojot skolēnu, Jūs varat saprast, kas viņam patīk un kas nepatīk, ko neprot, kas izraisa atturību, uztraukumu, līdz ar to labāk variet saplānot mācību darbu
- Kā skolēnu var iesaistīt darbošanās procesā
- Sniedz iespēju redzēt skolēna attīstības dinamiku
- Palīdz izvēlēties mācību materiālus atbilstoši skolēna spējām, attīstības līmenim, interesēm un mācību nodarbības specifikai
- Sniegs Jums izpratni par individuālā izglītības programmas apguves plāna stiprajām un vājajām pusēm
- Vieglāk būs atpazīt skolēna stiprās un vājās puses
- Vērojot skolēnu dažādās stundās, dažādās vidēs un laika posmos, jums veidosies objektīvāks viedoklis par skolēna individuālajām vajadzībām.

3. Skolotāja profesionālā darba analīze, pašvērtējums un profesionālā pilnveide

Katram skolotājam jāizprot ne tikai savu skolēnu individuālās vajadzības, bet arī jāizprot pašam sevi. Regulāri jāanalizē savu profesionālo darbu, jāapzina savas vājās un stiprās puses, savas vēlmes un mērķus profesionālajā izaugsmē, godīgi jāpasaka pašam sev, kas izdevās un kas ne, jārod atbilde uz jautājumu „Kāpēc?”. Dažiem šis jautājums šķitīs nevajadzīgs: „Es jau tā par sevi visu zinu”. Mīts! Paņemiet baltu lapu un uzrakstiet par sevi kā profesionāli vismaz 10 teikumus. Tas nav tik viegli. Tāpēc, ka tā ir iemaņa, kuru jātrenē sevī regulāri. Jums jāzina par sevi visu, tad jūs zināsi, kurā profesionālajā jomā vai aspektā jums nepieciešams pilnveidoties. Uz sevi jāpaskatās it kā no citas puses un pietiekami kritiski. Viedokli par sevi ir jāpamato ar faktiem. Tāpēc pašvērtējums ir vajadzīgs ne tikai, lai to iesniegtu skolas administrācijai, bet tas ir svarīgs personīgi jums. Jāatrod, kas konkrētajā mācību gadā jums izdevās, kas ne, un galvenais jāatbild uz jautājumiem „Kāpēc?”, “Ko tas dos?”. Tas paaugstinās pašvērtējumu un pašpārliecību, cels profesionālismu, cels gatavības līmeni izaicinājumam, uzlabos jūsu iekšējo psiholoģisko sajūtu. Jums gribēsies dalīties ar citiem par saviem panākumiem, sasniegumiem nevis stāstīt, cik jums ir grūts darbs.

Skolotāja darbs prasa ļoti daudz pacietības. Mēs pastāvīgi esam kontaktā ar skolēniem, kolēģiem, vecākiem. Tas nav viegli un prasa emociju kontroli. Mums jādomā par savu emocionālo veselību. Ko darīt grūtās, stresa pilnās

situācijās? Domājiet uz priekšu, jo nepatīkamā situācija drīz beigsies.
Tādēļ:

- pārziniet sevi;
- mainiet darbību, dariet kaut ko citu;
- mācieties no citiem, kā viņi tiek galā līdzīgā situācijā;
- esiet objektīvs un racionāls;
- veidojiet emocionālo stabilitāti, dzīvojiet pilnvērtīgu dzīvi, pilnu ar priekiem, pārsteigumiem, cilvēkiem, kurus jūs mīlat, daudz ceļojiet utt.;
- cenšaties saglabāt pozitīvismu!

Sagatavoja: Rīgas 5. internātpamatskolas – attīstības centra izglītības metodiķe
Lolita Dibaņina